

Faktory informační struktury

1. Slovosled: Sleduj volnost českého SLOVOSLEDU v závislosti na kontextu

Jel jsem tam s ní **včera v devět**.

Včera jsem tam s ní jel **v devět**.

Včera v devět jsem tam jel **s ní**, (ne s Pavlem).

Včera v devět jsem tam s ní **jel**, (dnes ráno **jsem se vrátil**).

Včera v devět jsem s ní jel **tam** (dnes ráno **zpět**).

Tam jsem s ní jel **včera v devět** (zpět **dnes ráno**).

Slovosled italské věty je mezi češtinou se slovosledem volným a angličtinou se slovosledem pevným: je zčásti pevný, díky neexistenci kategorie pádu u jmen, ale existují možnosti, jak slovosled italské věty měnit.

2. Kontext: I v italštině je silná tendence umístit kontextově zapojený, tj. **známý, tematický**, element na začátek věty a element kontextově nezapojený, tj. **nový, rematický**, na konec věty.

Př. 2:

Lva	zabil	lovec.
Il leone,	l' ha ucciso	il/un cacciatore.
O _d	→ V	→ S
Il leone	è stato ucciso	da un cacciatore
The lion	was killed	by a hunter.
S →	→ V	→ C _{ag}

Taková výpověď je odpovědí na otázku *Kdo zabil (toho) lva?* Otázka tvoří kontext, do kterého je zasazena odpověď. O_d = přímý předmět (tj. předmět v akuzativu) je téma (T) na začátku výpovědi, V = verbum (predikátové sloveso), C_{ag} = complemento di agente (adverbiální, tj. příslovecné určení původce) je réma (R) na konci výpovědi. Všimněme si, jak se pro označení kontextové zapojenosti nebo nezapojenosti v italštině (a v angličtině) uplatňují členy: člen určitý *il/the* pro zapojenost, člen neurčitý *un/a* pro nezapojenost.

Sleduj slovosledné varianty této věty v češtině v závislosti na kontextu:

Lovec zabil **lva** (ne králíka).

Lva zabil **lovec** (ne pytlák).

Lva lovec **zabil** (ne poranil).

Lovec lva **zabil**.

Zabil lovec **lva** (ne lev lovce).

Zabil lva **lovec** (ne lovec lva).

3. Sémantická funkce větných elementů na sémantických škálách

Rozlišujeme dva větné typy, které představují tzv. sémantické škály:

- a) na škále **prezentační** (v anglické Firbasově terminologii „presentation scale“), odpovídající v italštině tzv. **prezentační větě** (frase presentativa), je **prezentován** (uváděn) do kontextu, tj. „na SCÉNU“, nový element, **JEV**. Jinými slovy řečeno, uvádí **kontextově nezávislý** element. Je to syntaktický subjekt S, který jako kontextově nezávislý nese nejvyšší stupeň KD, a proto je **rématem R** výpovědi:

Sémantické funkce	SCÉNA/kulisa	→ sloveso vyjadřující existenci/objevení	→ JEV na scéně/R
Syntaktické funkce	adverbiále (příslov. určení)	→ predikátové sloveso	→ subjekt/R

Př. 3:	Nella stanza V <i>místnosti</i> In the room	<i>c'era</i> byla <i>there was</i>	un odore pesante. těžká vůně a heavy odour

	adverbiale (přísl. určení) = scéna	predikátové sloveso vyjadřující existenci	subjekt/R nový jev

Př. 4:

		Entrò Vstoupila	Carla Karla
	adverbiale (přísl. určení) = scéna	predikátové sloveso vyjadřující existenci	subjekt/R nový jev

Srov. slovosled anglické věty S-V: Carla came into the room.
jev na scéně sloveso **objevení** scéna

b) Na škále **kvalitativní** (v anglické Firbasově terminologii „quality scale“) se tematickému subjektu **připisuje** nějaká **vlastnost** (quality).

Sémantické funkce:

(scéna/kulisa)→nositel vlastnosti→vlastnost→specifikace→další specifikace

Př.: 5:

Nel corridoio V předsíni In the corridor scéna	incontrò potkala she met nositel vlastnosti-vlastnost	Michele. Michele. Michele. specifikace

NEBO

Př. 6. Incontrò Potkala She met nositel+vlastnost	Michele Michela Michele specifikace	nel corridoio. v předsíni. in the corridor. další specifikace

Gramatický subjekt je známý z kontextu, je označen jen slovesnou koncovkou -ò, nese nejnižší stupeň KD, a je proto **tématem**. Nejvyšší stupeň KD nese **specifikace/další specifikace**, a je tudíž **RÉMATEM**.

4. Intonace (pozice větného přízvuku) jako faktor FVP je rozhodující tam, kde má jazyk pevný slovosled (tj. především v angličtině), nebo tam, kde chce mluvčí subjektivně změnit sled Téma – Réma na sled Réma-Téma. Mluvíme pak o **subjektivním slovosledu**:

Př. 6a:

Přišel 'Karel. E' venuto 'Carlo. 'Charles came.	objektivní slovosled s rématickým subjektem při slovosledu V-S. jako v češtině gramatikalizovaný = pevný slovosled S-V, subjekt Charles je jako réma výpovědi označen intonací

Př. 6b:

'Karel přišel. 'Carlo è venuto.	subjektivní slovosled réma – téma: subjekt na začátku věty je jejím intonačním centrem jako v češtině

A. Větná perspektiva jako výsledek souhry faktorů

SROVNEJ a analyzuj následující příklady a urči rozhodující faktory informační struktury výpovědi. **SLEDUJ** přitom funkci **neurčitého a určitého členu v italštině a v angličtině**:

Quando arrivavano **le corte giornate invernali** ... V-S
Když přicházely **krátké zimní dny**, ... V-S
When **the short days of winter** came ... S-V

Un'espressione delusa passò *sul volto della madre*.
Matčinou tváří se mihl **výraz zklamání**. = V matčině tváři se zračilo zklamání.
An expression of disappointment crossed *her mother's face*.

Un mazzo di crespo era legato al battente della porta *con un nastro*.
Ke klepátku na dveřích byla *stužkou* přivázána **kytka z krepového papíru**.
A crape bouquet was tied to the door-knocker *with ribbon*.

Srovnej variantu s **určitým členem** v italštině a angličtině.
Il mazzo di crespo era legato al battente della porta *con un nastro*.
Kytka z krepového papíru byla ke klepátku na dveřích přivázána *stužkou*.
The crape bouquet was tied to the door-knocker *with ribbon*.

L'offendeva, ... l'indifferenza (con la quale ...) Od- V – S_{kauz}
Urážela/zraňovala ji lhostejnost, (se kterou ...) V – Od – S_{kauz}
She was hurt and ... **by** the indifference (with which ...) sleduj funkci pasíva

Ce l'ha appena detto **il signor Cotter**. O_i – O_d – V – S
Právě nám to pověděl tady **pan Cotter**. O_i – O_d – V – S
Mr Cotter here has just told us. S – V – O_i

E che ci posso fare **io**?
A co s tím můžu dělat **já**?/ A co **já** s tím můžu dělat?
And what can **I** do about it?

- **Postavení adverbialních určení** – scéna, nebo specifikace???

Mi tirai le coperte **sulla testa** e ...
Přetáhl jsem si přikrývku **přes hlavu** (další) specifikace
I drew the blankets **over my head** and ...

In the dark of my room I imagined that ...
Nell'oscurità della mia camera immaginai di ...
Ve tmě svého pokoje jsem si představoval, že ... scéna

La zia portò il vassoio **dalla credenza** e **lo** mise **sul tavolo**. syntaktická sounáležitost
Ze spižírny teta přinesla **mísu** a postavila **ji na stůl**.
My aunt brought the dish **from the safe** and laid **it on the table**. scéna x specifikace

La mattina seguente, dopo colazione, scesi a guardare la casetta a via Gran Bretagna.
Ráno po snídani jsem se šel podívat na domek v Great Britain Street.
The next morning after breakfast I went down to look at the little house in Great Britain Street. časová kulisa (scéna)